

Opublikowano: OSNC 1989/1/9

Uchwała
Sądu Najwyższego
z dnia 6 sierpnia 1987 r.

III PZP 29/87

UZASADNIENIE

Skład orzekający

Przewodniczący: sędzia SN W. Myga (sprawozdawca). Sędziowie SN: B. Błachowska, M. Sadowski.

Sentencja

Sąd Najwyższy z udziałem prokuratora Prokuratury Generalnej PRL, W. Bryndy, w sprawie z powództwa Kazimiery Z. przeciwko Państwowej Szkole Muzycznej (...) w M. o wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Wojewódzki - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie postanowieniem z dnia 6 maja 1987 r. do rozstrzygnięcia w trybie art. 391 k.p.c.:

"Czy nauczyciel szkoły artystycznej prowadzący zajęcia w formie lekcji indywidualnych zachowuje prawo do wynagrodzenia za pracę w godzinach ponadwymiarowych przydzielonych w planie organizacyjnym szkoły w sytuacji, gdy choroba uczennicy okresowo uniemożliwiała prowadzenie lekcji indywidualnych, o której to przeszkodzie nauczyciel został poinformowany?"

podjął następującą uchwałę:

Nauczyciel szkoły muzycznej prowadzący indywidualne lekcje w ramach godzin ponadwymiarowych przydzielonych mu w planie organizacyjnym szkoły zachowuje prawo do wynagrodzenia za nieodbyte godziny ponadwymiarowe z powodu choroby ucznia także wtedy, gdy zostanie poinformowany o przyczynie uniemożliwiającej odbycie lekcji.

Uzasadnienie faktyczne

Powódka jest mianowaną nauczycielką Państwowej Szkoły Muzycznej w R. i w ramach tego zatrudnienia miała zlecone godziny ponadwymiarowe ujęte w programie nauczania w marcu i kwietniu 1986 r. W ramach godzin ponadwymiarowych prowadziła indywidualne lekcje gry na skrzypcach z uczennicą J. S. W związku z koniecznością obserwacji szpitalnej, a następnie rekonwalescencją uczennicy, nie odbyło się 16 lekcji w okresie od dnia 17 marca - do dnia 25 kwietnia 1986 r. i dlatego strona pozwana odmówiła powódce wypłaty wynagrodzenia za powyższe godziny ponadwymiarowe, albowiem, jej zdaniem, powódka nie musiała pozostawać w gotowości do pracy, gdyż wiedziała wcześniej o niemożności świadczenia pracy w godzinach ponadwymiarowych.

Sąd Rejonowy oddalił powództwo.

Przy rozpoznaniu rewizji Sąd Wojewódzki powziął poważne wątpliwości prawne, które sformułował w przytoczonym na wstępie pytaniu prawnym, przy czym - jak wynika

z uzasadnienia pytania prawnego - wątpliwości nasuwają dwa zagadnienia: czy w przypadku zlecenia lekcji indywidualnych w ramach godzin ponadwymiarowych nieobecność ucznia może być zakwalifikowana jako przyczyna leżąca po stronie zakładu pracy, oraz czy na ocenę zasadności prawa do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe ma wpływ fakt, że nauczyciel wcześniej został powiadomiony o przyczynie uniemożliwiającej nieodbycie godzin ponadwymiarowych.

Uzasadnienie prawne

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 1983 r. III PZP 33/83 (OSNCP 1984, z. 2-3, poz. 30) został wyrażony pogląd, że wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe przewidziane w art. 35 ust. 4 Karty Nauczyciela (Dz. U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19 ze zm.) przysługuje nauczycielowi także w przypadku ich nieodbycia z powodu przyczyn leżących po stronie zakładu pracy.

Powyższy kierunek został podtrzymany w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1987 r. (III PZP 3/87), której nadano moc zasady prawnej, a która brzmi następująco: "Nauczycielowi nie przysługuje wynagrodzenie określone w art. 35 ust. 4 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. Nr 3, poz. 19 ze zm.) za nieodbyte z powodu choroby godziny ponadwymiarowe".

W uzasadnieniu powyższej uchwały wyjaśniono, że wynagrodzenie za nieodbyte godziny ponadwymiarowe nauczycielowi nie przysługuje, gdy ich nieodbycie nastąpiło z przyczyn leżących po stronie nauczyciela, np. usprawiedliwionej nieobecności w pracy. Jeżeli jednak nieodbycie godzin ponadwymiarowych nastąpiło z przyczyn leżących po stronie szkoły, nauczyciel zachowuje prawo do wynagrodzenia.

Z powyższych uchwał wynika, że przyczyną nieodbycia godzin ponadwymiarowych mogą być okoliczności występujące po stronie nauczyciela (usprawiedliwiona nieobecność w pracy, np. z powodu choroby) lub okoliczności występujące po stronie szkoły (np. skierowanie nauczyciela do innych prac).

Rodzi się jednak pytanie, czy są to wszystkie przyczyny nieodbycia tych godzin i czy może wstąpić jeszcze jakaś inna, trzecia grupa przeszkód uniemożliwiających odbycie godzin ponadwymiarowych nie leżących po stronie nauczyciela ani po stronie szkoły. Na tak postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi przeczącej.

Nie wyłączając, że po każdej z tych stron (nauczyciel ,szkoła) mogą wystąpić zawinione przeszkody uniemożliwiające odbycie godzin ponadwymiarowych, prawa do wynagrodzenia za takie godziny nie należy upatrywać w zawinionych przeszkodach do ich odbycia, lecz raczej należy upatrywać w obiektywnych i niezawinionych przeszkodach mogących występować u każdej ze stron stosunku pracy (zawiniona przeszkoda jest tylko ich kwalifikowaną postacią). Rozpatrując zagadnienie w ramach wiążącego strony stosunku pracy (wzajemnych praw i obowiązków) należy uznać, że przeszkody w odbyciu godzin ponadwymiarowych mogą leżeć tylko po stronie szkoły lub nauczyciela, a nie można tych przeszkód upatrywać w postępowaniu osób trzecich lub wiązać ich z np. siłą wyższą.

Prawidłowa wykładnia art. 35 ust. 4 Karty Nauczyciela prowadzi do wniosku, że nauczyciel nie zachowuje prawa do wynagrodzenia za nieodbyte godziny ponadwymiarowe tylko wtedy, gdy przeszkoda (także niezawiniona) w ich odbyciu leży po jego stronie. Jeżeli natomiast nie odbył tych lekcji z innych przyczyn, chociażby niezawinionych, a nawet niezależnych od szkoły, zachowuje prawo do takiego wynagrodzenia. Szkoła bowiem, a nie nauczyciel, odpowiada za prawidłową organizację pracy i na niej spoczywa obowiązek umożliwienia

nauczycielowi realizacji godzin pracy (także ponadwymiarowych) zgodnie z planem pracy dydaktycznej lub - w przypadku wystąpienia przeszkód - zapewnienie innej pracy w miejsce objętej planem dydaktycznym. Ryzyko realizacji programu spoczywa na szkole, którego nie może ona przerzucić na nauczyciela także wtedy, gdy odbycie lekcji jest uniemożliwione z powodu nieobecności uczniów na skutek zamknięcia szkoły, np. w okresie niskich temperatur, braku opału czy epidemii lub nawet nie usprawiedliwionej nieobecności całej klasy.

Identyczne zasady obowiązują także w przypadku nieodbycia godzin ponadwymiarowych w ramach indywidualnych lekcji z powodu choroby lub innej przeszkody występującej po stronie ucznia, jeżeli nauczyciel był gotowy do świadczenia pracy, taką bowiem przeszkodę w wykonaniu pracy należy utożsamiać z przeszkodą leżącą po stronie szkoły.

Reasumując należy uznać, że nauczyciel w świetle art. 35 ust. 4 Karty Nauczyciela traci prawo do wynagrodzenia za godziny ponadwymiarowe tylko wtedy, gdy ich nieodbycie nastąpiło z przyczyn leżących po jego stronie. Zachowuje natomiast prawo do wynagrodzenia za takie godziny, gdy ich nieodbycie nastąpiło z przyczyn wprost zależnych od szkoły (np. zorganizowanie w tym czasie wycieczki, akademii), jak również od niej niezależnych (np. przerwa w nauczaniu spowodowana warunkami atmosferycznymi, nie usprawiedliwiona absencja uczniów). Szkoła bowiem ponosi ryzyko prowadzenia nauczania, w ramach którego zobowiązana jest zapewnić nauczycielowi realizację przydzielonych mu godzin pracy, w tym ponadwymiarowych.

Bez znaczenia prawnego dla oceny zachowania przez nauczyciela prawa do wynagrodzenia za nieodbyte godziny ponadwymiarowe z przyczyn leżących po stronie szkoły jest ewentualne uprzedzenie nauczyciela o przyczynach uniemożliwiających odbycie tych godzin, i to z dwóch podstawowych przyczyn: po pierwsze uprzedzenie takie byłoby czynnością przerzucającą na nauczyciela ryzyko prowadzenia szkoły, a po drugie w praktyce prowadziłyby do pozbawienia nauczyciela prawa do wynagrodzenia za nieodbyte godziny ponadwymiarowe nawet, a może przede wszystkim, z przyczyn zawinionych przez szkołę, która zawsze może powiadomić nauczyciela o przeszkodzie odbycia godzin ponadwymiarowych (o mającej się odbyć wycieczce, akademii itp.). W praktyce prowadziłyby to do niestosowania art. 35 ust. 4 Karty, co jest oczywiście sprzeczne z tym przepisem.

Z powyższych względów na przedstawione pytanie prawne należało udzielić odpowiedzi jak w uchwale.